

ממילא נשאר בית סאתיים פנוי. ולדין בישוב קבוע אין מזה גפקא מינה כי בלאו הכי אין דין שיירא שם לדעת השלחן ערוך, ואם לפי דעת הרמב"ם אוי מחיצת שתי או ערב מועילה בישוב קבוע בלא כל תנאי.

ולהלכה גם לע"ד אפשר לסמוך בשעת דחק גדול על הרמב"ם והארחות חיים והכלבו להתיר מחיצת שתי או ערב, בפרט שפשטות לשון הריטב"א היא שהלכה כחכמים בתראי בכל דבר וכן אפשר לפרש בכמה ראשונים, ואף על פי שכתבתי שאינו מוכרח על כל פנים יש לצרף לשונותיהם לדעת הרמב"ם ודעמיה להתיר. אבל אין שעת הדחק נקראת לענין זה אלא כשאי אפשר להקיף מחיצות מעולות וכמקרה של שו"ת ברית אברהם שלא היה אפשר בשום פנים לבנות מחיצת שתי וערב, אבל כשאפשר באופן אחר אף על פי שכרוך בהוצאות וטרחה אזי צריכים להקיף במחיצות מעולות כמשמעות השלחן ערוך והאחרונים, וכתבתי לו [סימן כא] דעתי שצריך להסביר לבעלי בתים

מהי שעת הדחק. ועוד נראה שמה שנתיר בשעת הדחק שלא כהשלחן ערוך או הסכמת הפוסקים או מנהג, תחילה אנתנו דנים על המחיצה אבל אחר כך על כל יחיד ויחיד האם יש לו שעת הדחק לטלטל באותה מחיצה, וכמו בענין הערוב במאנהעטען שכתב הגמ"ז זצלה"ה ב,הפרדס" שרופא הצריך לטלטל תיקו ועוד ענינים יכול לסמוך גם על מעוט המורים בעניני ערובין, הובאו דבריו בספר דברי מנחם חלק ב' היוצא עתה לאור עיי"ש. דרך אגב הגמ"ז זצלה"ה לא שינה דעתו אחר כך בענין הערוב במאנהעטען*, ושלא כמו ששמעתי שאחד מבקש לטעון.

יהודה הרצל הנקין

רב אזורי

* (הג"ח) כן אמר שסומכים על הערוב בשעת הדחק. אבל כשאפשר בשנוי, הורה לא"א שיח' שהתארח בדירה אחת לטלטל את מפתח הדירה במנעולו.

סימן כו

הכשר כלים על ידי לבון קל ויד סולדת מבחוץ ומהו שעור יד סולדת למעלה

ב"ה, פ"א אייר תשל"ח
לרב של ישוב אחד

ביד סולדת נחשב כהגעלה. זה אינו נכון, עיין בפרי מגדים בדיני וסדר הגעלה בקצור שם ובודאי קדרה לא תפליט או תשרוף ביד סולדת מה שבלעה בהרתחה, והמגן אברהם והט"ז לא התכוונו לזה אלא שבפנים במקום הבליעה החום הוא של שרפה, ורק מבחוץ בלבד הוא יד סולדת כמו שכתב המגן אברהם ליבון קל עד שאינו יכול ליגע בו בצד השני עכ"ל, וזהו גם כוונת הט"ז מן המרדכי וכמו שהשווה בהגהות רעק"א דעות הט"ז והמגן אברהם ועיין בשלחן ערוך בעל התניא שם סעיף י'.

ולע"ד גם זה אינו מועיל אלא צריכים קש נשרף עליו מבחוץ דוקא כלשון הרמ"א בסעיף ד' ובכמה מקומות, וכמו שהשיג בפרי מגדים והגהות

קבלתי ההודעה על פתיחת הישיבה ושמחתי שכבודו יחנך גם אחרים בדרך הלכה למעשה שבעו"ה מעט ישיבות דוגלות בה כמו שהיה קובל הגמ"ז זצלה"ה. יש לי פנאי כעת לענות למה שכתב לי לפני פסח, ובינתיים ראיתי ההוראות לפסח שלו ואעיר על פרט אחד מהן. כבודו כתב שם שבמקום להגעיל אפשר לחמם עד חום שהיד סולדת שהוא 50 מעלות והוא ליבון קל מעיקר הדין עכ"ל וציין לאורח חיים סימן תנ"א בטורי זהב סעיף קטן ח' ומגן אברהם סעיף קטן כ"ו, ולפי זה אם שם אש תחת קדרה רקה עד שהדפנות חמים

טוב פרק א' הלכה ח', ולכן אין להורות מהמרדכי היתר ביד סולדת מבחוץ. וכן באיסור והיתר שער נ"ח סעיף ל' וסעיף ט"ו בהג"ה כתב שהליבון הוא עד שקש נשרף עליו.

ומה שכתבו המרדכי והגהות הסמ"ק והגהות מיימוניות לשון שרגילין לשער על ידי שריפת הקש, תחילה נראה שבכלי שבלע איסור על ידי האור יש שני ענינים, הא' שבכח שריפת האש בולע כדי קליפה ולכן לזה צריכים ליבון עד שתשיר קליפה זו כלשון הגמרא שלנו שהוא עד שניצוצות ניתנים ממנו כלשון הירושלמי, והב' ששאר עובי הכלי גם כן בולע על ידי שריפת האש ורק לא כמו הקליפה ולכן לבליעה זו מועילה הגעלה. ולכן ביורה דעה סוף סימן קכ"א כתב הרמ"א שבמקום ללבן מותר לכתחילה להסיר הקליפה על ידי משחזות ואחר כך להגעיל מכיון שהשחזה מועילה לקליפה והגעלה לשאר כמו שכתב המרדכי שם בסימן תת"ס בשם ריב"א, וכן כתב בתרומת הדשן חלק התשובות סימן ק"ל בשם הגהות מיימוניות אבל לא מצאתי אותו בהגהות מיימוניות, וכן עיקר דעת הגהות הסמ"ק במצוה רכ"ב בשם רבנו טוביה אף שבעריבה בפסח החמיר לכתחילה לקנות חדש כדעת רבנו יחיאל עיי"ש. והדוש הוא שבתרומת הדשן הביא דברי הגהות הסמ"ק להחמיר ולא הזכיר שאינו אלא היכא דאפשר, ומכל מקום גם הוא לא כתב אלא שאין להכשיר ולא שאינו מועיל ולכן נראה לי שאם עבר והכשיר והשתמש אינו אסור בפסח גם ברהת, ולא כמו שמשמע במגן אברהם סימן תנ"א סעיף קטן ל"ו. מיהו כל שלא הסירו הקליפה אפשר שגם ההגעלה אינה פולטת דרך אותה קליפה, ולכן אם לא השחזו ועבר והגעיל והשתמש אזי בשאר איסורים משערים בכל הקדרה ובפסח בלאו הכי איסורו במשהו. ואולם בכלי שבלע איסור על ידי רותחים או שבלע היתר אפילו בצלי ועיין במשבצות זהב בסימן תנ"א סעיף קטן ט"ז בדבור המתחיל ויש לראות, בזה יש רק ענין אחד ואין גריעותא בקליפה יותר מבשאר ולכן הגעלה מועילה לכל הכלי, ובאופן זה גם מועיל ליבון קל ובתנאי שהליבון קל יהיה בשעור שישרוף הכלוע, כמו שכתב הרא"ה בבדק הבית דף קכ"ח שאין ליבון מפליט אלא שורף במקומו והובא בש"ך ופרי חדש ביורה דעה סימן

רעק"א על שו"ת הרא"ם שהובאה במגן אברהם, ושלא כפרי חדש שם סעיף ד' וה' ובעל התניא. ובחיי אדם ומשנה ברורה וערוך השלחן סתמו כלשון הרמ"א ומכמה הוראות אחרונים מבואר שצריכים קש נשרף עליו דוקא, עיין בדרכי תשובה ביורה דעה סימן קכ"א סעיף קטן מ"ו. וכן הט"ז והמגן אברהם בסימן תק"ט סעיף ה' העתיקו לשון הרמ"א ולא הזכירו יד סולדת מבחוץ. ומה שבסימן תנ"א הביא הט"ז לשון המרדכי, הנה לשון המרדכי בסוף מסכת עבודה זרה הוא שתהא יד סולדת משני עבריה וגם רגילין לבדוק על ידי נתינת הקש עליו מבחוץ לראות אם הקש נשרף בהכי סגי עכ"ל, והמעייין בט"ז יראה שאין זה כלשון הט"ז, וקרוב לאמר שהמלה או בט"ז מיותרת או האות אל"ף מיותרת וצריכים לגרוס בט"ז שתהא יד סולדת משני עבריהם ושישרוף הקש עכ"ל ולא בא לאמר שיד סולדת מבחוץ בלבד מהני. גם בשו"ת הרא"ם סימן מ"ג שהביא המגן אברהם, אחרי שהביא לשון התוספות ובעל התרומה בשם הר"י לענין יד סולדת מבחוץ ואכתוב אותם להלן אי"ה, סיים בדברי האגור שהיה נוהג למלא גחלים עד שחוט הכרוך עליו מבחוץ נשרף עיי"ש.

איברא קשה ברא"ם מה שייך לכרוך בענין אחד יד סולדת מבחוץ עם שעור חוט נשרף עליו מבחוץ, וכן קשה במרדכי שכתב יד סולדת משני עבריה ורגילין לבדוק על ידי שריפת הקש עכ"ל והלא החוש מעיד שזה פי שנים מזה. ואין לאמר שלדעתם מועיל ביד סולדת מבחוץ, ורק כיון שהיא השעור למעלה של יד סולדת שאינו יכול ליגע בו כלל כמו שאכתוב בסוף אי"ה לכן הוצרכו לשעור שריפת הקש לבדיקה, זה דוחק כי אפשר לבדוק על ידי התזת מים מבחוץ או באופן אחר שאם המים נרתחים על דופן הכלי בידוע שהחום גבוה מיד סולדת וכשעור הרתחה, אבל שריפת החוט חם הרבה מזה. מכל מקום מבואר במרדכי ובשו"ת הרא"ם שלמעשה משערים בשריפת הקש ושיד סולדת לאו דוקא, ועוד ראה שהרי סימנים תת"ס ותתס"א שבמרדכי הם מיסוד רבנו פרץ כמו שכתוב שם והוא בעל הגהות הסמ"ק, ובסמ"ק מצוה קצ"ד כתב רבנו פרץ שרגילים לשער בקש נשרף עליו מבחוץ ולא הזכיר יד סולדת וכן בהגהות מיימוניות בהלכות יום

הבלוע. ועוד ראייה לזה משיטת רבנו אביגדור בהגהות מיימוניות בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ו הלכה ג' שסובר שקש נשרף עליו מבחוץ הוא שעור ליבון חמור, ועיין בהרומת הדשן ובדרכי משה ביורה דעה סימן קכ"א סעיף קטן י"ד ועיין באשל אברהם סימן תנ"א סעיף קטן כ"ב ובמשבצות זהב בדיני הגעלה בקצור שכתב שמצרפים דעתו להחזיר בבלע חמץ על ידי האור. והנה לדעת רבנו אביגדור פשוט שליבון בשעור שקש נשרף עליו שורף הבלוע וממנו נלמד לשאר הדעות, שאף שחולקים עליו וסוברים שליבון קל אינו מועיל בבלע איסור על ידי האור יודו לו שליבון קל שורף ואינו פולט, אם לא שנאמר אדרבה שזה מקור המחלוקת ביניהם.

מכל מקום יש להביא עוד טעם משם למה צריכים קש נשרף עליו מבחוץ דוקא, כי הנה באשל אברהם שם סעיף קטן י' הסתפק בקדרה של מתכת האם מועיל אם הסיקוה מבחוץ עד שניצוצות גיתוים עליה מבפנים במקום להפך. ולע"ד בטרפ"ד שמדבר בו רבנו אביגדור הגחלים הם למעלה ומקום הבלוע למטה כמו שמבואר בהגהות הסמ"ק במצוה רכ"ב ועוד מקומות עיי"ש, ואם כן קש נשרף שהוא ניצוצות גיתוים לדעת רבנו אביגדור מועיל גם בצד הבלוע וממנו נלמד למצריכים ניצוצות גיתוים ממש שמועיל גם מצד פנים. ושוב לדעת הסוברים ששעור קש נשרף עליו מבחוץ הוא ליבון קל, נלמד שהוא עצמו שעור שריפה המועיל גם בצד הבלוע, ועל כן מצריכים קש נשרף עליו מבחוץ מפני שבכלי מתכת המעביר החום היטב אם אינו נשרף הקש מצד חוץ גם בדופן הכלי שמצד פנים לא הגיע לשעור המועיל. ולא הבנתי מה שבשלחן ערוך בעל התניא כתב שבכלי מתכת וכו' יכול למלאותו גחלים מבפנים וישהה אותם בתוכו עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהיה יד סולדת בו וכו' עכ"ל, כי הלא בממלא גחלים בכלי מתכת דק אי אפשר שלא יגיע בחוץ להרבה יותר מיד סולדת, ואם ישהה הגחלים בתוכו ישרוף חוט הכרוך עליו מסביב אפילו במדוכה העבה קצת כמו שכתב בספר האגור סימן תשמ"ב, ולכן לע"ד אין מציאות לדבריו זולת בטרפ"ד העבה ועיין בסמ"ק סימן רכ"ב.

ובפרי חדש סימן תנ"א סעיף קטן ד' הביא ראייה שמועיל ביד סולדת מבחוץ מן התוספות

קכ"א. ולזה הסברה נותנת שאין הבלוע שאינו בעין נחשב יותר מקש בעין שהוא הקל להשרף, ולכן כתבו הראשונים שרגילים העולם לשער בקש נשרף עליו מבחוץ שאז נשרף גם הבלוע. אבל ביד סולדת מבחוץ אינו נשרף הבלוע, ולכן גם אם מבפנים החום הוא של שריפה עדיין נמצא הבלוע בכל עובי דופן הכלי וביד סולדת מבחוץ אינו נשרף הבלוע שמצד חוץ וחוזר ופולט בתבשיל, ולכן לע"ד אין מקום להקל בזה.

ושלא כהפרי מגדים שאף שגם הוא הצריך קש נשרף מבחוץ אבל במשבצות זהב סימן תנ"ב סעיף קטן ד' פרש שליבון קל אינו שורף אלא פולט הבלוע, וכן באשל אברהם סימן תנ"א סעיף קטן כ"ח כתב שכל שאין ניצוצות גיתוים אינו שורף הבלוע. ומיהו במשבצות זהב סימן תנ"א סעיף קטן ח' הסתפק בזה לענין חלודה שאם ליבון קל שורף אינו צריך להסיר החלודה ואם פולט צריך להסירה תחילה כמו בהגעלה והניח בצריך עיון וכתב שהעולם נהגו שלא להסיר החלודה, וכן לע"ד דעת העולם שהובאה בראשונים היא שליבון קל שורף ואינו פולט. ונראה דאזיל לשיטתיה שפרש באשל אברהם סימן תנ"א סעיף קטן כ"ז ולי צריכים שעור של קש נשרף עליו מבחוץ כיון שצריכים שעור של מעלה רתיחות בהרתחה ומשמע שתלה שעור זה בזה, ולכן פרש שליבון קל מפליט כמו שהגעלה מפליטה כיון שחומם שווה. אבל קשה טובא שהלא שעור קש נשרף עליו מבחוץ הוא חם הרבה משעור הרתחה כמו שכתבתי למעלה, וגם מה טיבה של פליטה בליבון קל בלי מים, ובמה שסובר שיש רק שעור אחד לשריפת הבלוע קשה מכלי חרס של יין נסך שבלעו בצונן שמועיל בהם היסק קל אפילו של יד סולדת מבחוץ, וכלי חרס אינם פולטים בהגעלה שהתורה העידה שאינם יוצאים מידי דופים אלא החום שורף הבלוע כמו שכתב הר"ן במסכת עבודה זרה דף ל"ג עמוד ב', ואם כן הרי יש שעור נוסף לשריפת הבלוע מלבד השעור של ניצוצות גיתוים, וכל בלוע כדאית ליה, והוא הדין בבלע איסור על ידי רותחים נשרף הבלוע בשעור של קש נשרף עליו מבחוץ אף על פי שבבלע על ידי האור צריך ניצוצות גיתוים. וכן בבעל התניא וספר כף החיים כתבו שליבון קל שורף

אלא רק גלגול המים אחרי הערוי מכיון שאז הוא כלי שני וכמו שכתב שם בשם ר"י. וגם ראית הט"ז שהביא משו"ת הרא"ש שם סימן ז' שלא הזכיר הרא"ש אפשרות של ערוי אינה ראיה לע"ד, כי מה שכתב הרא"ש אחרי שהזכיר התקנה של יד סולדת מבחוץ שבענין אחר איני יודע תקנה עכ"ל פרושו שבאם אין היד סולדת מבחוץ אין לו תקנה בהיסק מבפנים, ובדומה למה שכתב שם בסימן ג' עיי"ש. וכן מה שכתב הרא"ש בסוף ששאלת במה יוכשרו אחרי קליפת הזפת וכו' די להם בשפיכת רותחים מתוך כלי גדול ולא יצטרך שימלא מים שלישתן ומה שאמרת שאינם יכולים כי הזפת אינו נדבק אחר המים ולזה לא ידעתי תקנה עכ"ל, פרושו שבקשו שלא לשים בחבית מים אחרי הקילוף כלל שאם יעשו כן לא יוכלו להדביק יפה זפת מחדש ולזה השיב שאינו יודע תקנה בלי מים, ולא כתב הרא"ש שאינו יודע תקנה בערוי, ולמסקנה גם לדעתו ערוי מכלי ראשון בלי גלגול מועיל בין שלא בזפותים בין בזפותים וכן נראה לדינא לפסק הרמ"א. ומשמעות לשון הרמ"א היא שאפילו ערוי וגלגול מועיל בזפותים בדיעבד לדעת רבנו תם, ואף על פי שזה בודאי נוגד לשו"ת הרא"ש והטור מכל מקום אפשר הוא לפי לשון התוספות במסכת עבודה זרה דף ל"ג עמוד ב' שמשמע שדברי רבנו תם מוסבים על כלים מזופתים שמדבר בהם בענין קינסא עיי"ש וכן בכמה מקומות, ועוד שאר ראשונים לא הזכירו החילוק של שו"ת הרא"ש, ואפילו בפסקי הרא"ש שם סימן כ"ב כתב חביות בין זפותות בין אינן זפותות הכשירן על ידי ערוי ג' ימים או להגעילן ברותחים ור"ת התיר לשפוך לתוכן רותחין ולגלגלן וכו' עכ"ל ומשמע שהתיר רבנו תם גם בזפותים, ולכן להלכה יש לדון בזה. אבל בערוי בלי גלגול פשוט לע"ד שמועיל.

עוד עיין בבית יוסף בסימן קל"ח בסוף הדבור הקודם לדבור המתחיל גיגית גדולה, שעולה מדבריו שכל הגעלה בכלי יין מועילה בשעור רפיית הזפת שהוא שעור יד סולדת מבחוץ כמו שאכתוב ועל כל פנים הוא פחות משעור מעלה בועות כמו שנראים שם. ולפי זה הגעלת כלי יין בכלי ראשון אינה כהגעלה בכלי ראשון לשאר איסורים ששם צריכה שתעלה רתיחות כמו שכתב באורח חיים

במסכת עבודה זרה דף ל"ג עמוד ב' לענין קנקני יין נסך עיי"ש, ולע"ד אינה ראיה כי אין ללמוד מיין נסך שנבלע בצונן לשאר איסורים כמו שכתבו התוספות במסכת זבחים דף צ"ה עמוד ב' ועוד ראשונים ועיין בתרומת הדשן חלק התשובות סימן קל"א. ומה שכתבו התוספות בעבודה זרה וכן בספר התרומה בשם ר"י שאם חימם מבפנים עד שיד סולדת בו מבחוץ חשיב כהגעלה עכ"ל, לע"ד הוא לשיטתם שהגעלה בכלי יין היא על ידי ערוי לדעת ר"י או אפילו בפחות מזה לדעת רבנו תם ומפליט כדי קליפה, שכלי יין נסך אינם בולעים יותר מכדי קליפה כמו שכתב ביורה דעה סימן קל"ה סעיף י"ג וסימן קל"ז סעיף א', ויש אומרים שאפילו בכבוש מעת לעת אינם בולעים יותר מכדי קליפה ועיין בשו"ת חכם צבי סימן ע"ה ובספר מחנה אפרים דף קל"א ובדרכי תשובה ובמשבצות זהב באורח חיים סימן תנ"א סעיף קטן כ"ג ואשל אברהם סעיף קטן י"ז. ובזה אמר ר"י שיד סולדת מבחוץ נחשב כהגעלה כלומר בכלי יין נסך שדינם בערוי, אבל לא לענין הגעלה בכלי ראשון בשאר איסורים.

והנה ביורה דעה סימן קל"ה בפרישה סעיף קטן מ"ו כתב שגם בכלים מזופתים מועיל ערוי מכלי ראשון בלי גלגול החבית, ובט"ז שם סעיף קטן י"ח חולק עליו וסובר שצריכים הגעלה בכלי ראשון העומד על האש דוקא. ולע"ד העיקר כפרישה, כי מה שפרש הט"ז בדברי שו"ת הרא"ש כלל י"ט סימן ח' שרבנו תם לא התיר כלים מזופתים אפילו בערוי, קשה הלא לדעת רבנו תם ערוי מכלי ראשון שזה לכלי ראשון ולכן כלים שבלעו בכלי ראשון העומד על האש נכשרים בערוי מכלי ראשון וכמו שכתבו התוספות בשמו במסכת עבודה זרה דף ע"ד עמוד ב' וזבחים דף צ"ה עמוד ב', ונהי שאין דעת הרא"ש כן עדיין איך יכתוב הרא"ש שרבנו תם לא התיר הגעלה על ידי ערוי, ומה יתרון יהיה לרבנו תם להגעיל בכלי ראשון דוקא וכל שכן בכלי יין נסך שבלעו בצונן. ועוד קשה שברא"ש במסכת שבת פרק שלישי סימן ט"ז משמע שגם הוא מודה לרבנו תם בכלי יין שערוי נחשב ככלי ראשון אף על פי שבשאר איסורים חולק עליו, אלא בודאי מה שכתב בשו"ת הרא"ש שאינו מועיל בזפותים בהגעלה גרושה, לא בא להוציא ערוי מכלי ראשון

ובתוספות כתבו שלפי זה אם הסיק מבפנים כל כך עד שאם היה זפת מבחוץ היה נושר מועיל לפרש"י והביאו לשון הסמ"ג שלכפות חבית על האש אם האש גדול כל כך וחזק מבפנים שידו סולדת מבחוץ מותר וחשיב כמו הגעלה עכ"ל וכן כתב בספר התרומה בשם ר"י כמו שכתבתי למעלה, וכתבו כן האשכול והארחות חיים והרא"ש והר"ן והרשב"א ועוד ראשונים והטור והשלחן ערוך ביורה דעה סימן קל"ה. ומה שפרש"י קינסא שמכניס קיסמים עד שנשרה הזפת שבפנים, ולא כתב עד שנרפה הזפת בפנים שהוא השעור המותר כמו שאמר רב אשי וכן הוא הלשון בשו"ת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ו עד שנתרפה הזפת, צריך לאמר שלרבותא נקט רש"י שאפילו נשרה הזפת אינו מועיל בקינסא וכלשון הטור. אבל קשה בתוספות שכתבו שאם היה נשרה זפת שמצד חוץ שמתר והיו צריכים לאשמעינן רבותא טפי שאם נרפה הזפת שמצד חוץ מותר, ונראה שאין הכי נמי הדין הוא בנרפה ורק אגב גררא מפרש"י נקטו התוספות לשון נשרה.

מכאן ששעור שהיד סולדת מבחוץ שכתבו התוספות בשם הסמ"ג הוא שעור רפיית הזפת מצד חוץ שממנו נלמד. וכן נראה בתורת הבית הארוך דף קכ"ח שהשוה דעת רש"י ור"י עיי"ש, וכן כתב בשו"ת הרא"ש שם סימן ג' על הקינסא בגמרא ר' אומר שבעינן שתרפה הזפת ורבי יצחק ז"ל כתב אם נתחמם בחוץ פחות מזה מי רשאי להתיר עכ"ל. ויש לדחות הראיה מהרא"ש אם נפסק בדבריו בגמרא וכו' בעינן שתרפה הזפת ורבי יצחק התיר בנתחמם מבחוץ ועלה מוסיף הרא"ש מעצמו פחות מזה מי רשאי להתיר ולא שר"י הוא שכתב שבפחות מרפיית הזפת מי רשאי להתיר, אבל הראיה מתוספות והרשב"א היא ראיה שהרי אם שעור יד סולדת בו מבחוץ הוא פחות מרפיית הזפת אולא לימודם מפרש"י. ויש לדקדק כי היתה לגמרא במסכת שבת דף מ' עמוד ב' להזכיר שיד סולדת בו הוא שעור רפיית הזפת שהוא שעור הניתן לבדיקה ועדיף מהשעור שם של כריסו של תינוק נכוית שאין מ' שישפוך שמן חם על גופו של תינוק ללמוד במה הוא נכוה, ומה שראיתי בשם ספר ישועות חכמה שהיו בקיאים בשעור שכריסו של תינוק נכוית כיון שהיו רגילים לרחוץ התינוקות אינו נראה לע"ד

סימן תנ"ב סעיף א' וברמ"א, וממילא אפילו נאמר ששעור יד סולדת מבחוץ מועיל כהגעלת כלי יין בכלי ראשון, הרי הגעלה זו גופא אינה ענין לשאר איסורים. אמנם דבר זה הוא חדוש בבית יוסף שלא השמיעונו הפוסקים וגם לא הזכיר החילוק בשלחן ערוך, וכיון שעניני כלי יין נסך אינם מצויים היום אכ"מ.

עוד עיין בתורת הבית הארוך דף קכ"ח וקנ"ד עמוד ב' שתלה ההכשר של יד סולדת מבחוץ במה שהוא גבלע בצונן, וכן בספר האשכול בהלכות יין נסך כתב בגבלע בצונן הקילו בערוי כלומר של ג' ימים וכן בליבון זה עכ"ל, ואף שיש לאמר שהוצרכו לתלות בצונן כיון שכלי חרס שבלעו בחמים אינם יוצאים מידי דופים אלא בהיסק גמור מכל מקום לא הזכירו האשכול והרשב"א יד סולדת מבחוץ לגבי שאר כלים, ולכן משמע שאינו ענין לכלים שבלעו ברותחים. וכן נראה ברשב"א ממה שבדף קנ"ח שם הסביר את היתר ההיסק עד שנרפה הזפת בכך שידוע שכבר כלה לחלוחית היין עכ"ל והוא גם הטעם שמועיל יישון י"ב חודש בכלי יין ועיין ביורה דעה סוף סימן קל"ה, ובשו"ת הרשב"א חלק א' סימן תקע"ה כתב שיישון אינו מועיל בשאר כלים שדוקא ביין סברא שכלה לחלוחית היין עכ"ל ועיין בשערי תשובה באורח חיים סימן תנ"א סעיף א', ואם כן גם ביד סולדת מבחוץ דוקא ביין שנבלע בצונן יש סברה שכלה לחלוחית היין ומטעם שלא נסרך יותר בחמים, אבל בכלים שבלעו ברותחים כמו שאינו מועיל בהם יישון כך אינה מועילה יד סולדת מבחוץ. היוצא מכל האמור לע"ד שאין להקל כבעל התניא אפילו בדיעבד לענין פסח, ובאמת גם הפרי חדש כתב שהעיקר כהרמ"א ורק הוסיף שגדולה מזו מצינו בתוספות אבל לפי מה שכתבנו אין התוספות ור"י ענין לנדון זה.

מכל מקום נלמד מדבריהם לענין אחר כמו שאכתוב. במסכת עבודה זרה דף ל"ג עמוד ב' אמרו בקנקנים של יין נסך שאם הסיקום מבחוץ עד שנשרה הזפת מפנים שרי ואמר רב אשי לא תאמר נשרה אלא אפילו נרפה וקינסא הלכתא כמאן דאסר עיי"ש, ופרש"י שהכניס קיסמים מבפנים עד שהזפת נשרה שכיון שהכניס האור מבפנים מיד זפתו נושר עכ"ל ואינו סימן שנתלבן החרס.

יכול ליגע בידו כלל, מה שאין כן לענין שבת ששיערו בכריסו של תינוק שהוא רגיש וגם אם נכוה אפילו אחרי כמה שניות נקרא יד סולדת.

וכבודו כתב שיד סולדת הוא 50 מעלות ולא נתברר לי מהיכן, שאם בשעור למטה של יד סולדת דעת הגר"ש"ז אויערבאך שליט"א בנועם כרך ו' היא שהוא 45 מעלות ואם בשעור למעלה כתב הגר"מ פיינשטיין שליט"א בשו"ת בסוף ספר הלכות שבת סימן ט"ז לחוש עד כ-70 מעלות, ולענין הגעלה צריכים השעור למעלה. ולפי מה שכתבתי אפשר לקבוע השעור למעלה גם לענין שבת על ידי רפיית הזפת, ואין לדחות שאין ללמוד כיוון נסך לשאר ענינים כמו שהקשיתי למעלה, כי איננו לומדים דין אלא גלוי מילתא בעלמא מהו יד סולדת שאינו יכול ליגע בו ובוה אין חילוק בין כלי יין לענין אחר.

יהודה הרצל הנקין

רב אזורי

לפי מה שכתבו האחרונים שמשערים בתינוק בן יומו שבזה לא שייכת רגילות. גם יש לבדוק במציאות האם שעור של רפיית הזפת שוה לשעור שכריסו של תינוק נכוית בו וכמדומה שהוא גבוה בהרבה ממנו, וכן מוכח בבית יוסף בסימן קל"ח שציינתי למעלה, שכתב שאין הגעלה מועלת אא"כ המים חמים כל כך שתתרפה הזפת עכ"ל ופשוט שלשון הגעלה אינו נופל על פחות מיד סולדת ולכן לא היה תולה הגעלה ברפיית הזפת אם לא שרפיית הזפת היא יותר מיד סולדת לענין שבת. וממה נפשך קשה, ונראה לע"ד שאמרו שעור של כריסו של תינוק נכוית להרחקה, ומה שהקשיתי שאין מי שיבדוק בכך אדרבה היא הנותנת, שלכן צריך להיות קריר עד שיצא הספק מלבו מה שאין כן הגעלה צריכה להיות חמה עד שיצא הספק מלבו. וזהו שכתב בספר התרומה בשם ר"י שאינו יכול ליגע בחוץ בדופני החבית וידו סולדת לו ליגע בחוץ אז חשיב כהגעלה ומותר עכ"ל ולמה כפל הלשון, אלא בא לאמר שצריך להיות חם שאינו

סימן כז

בן פקועה בעוף

בי"ה, ו' תמוז תשל"ו

למחבר אחר

בלבד ולא בעוף ועיין בסוגיא של דמות עוף בבהמה בדף ס"ט שם, ובירושלמי למדו בהמה בבהמה ולא עוף בבהמה כמו שהביא בבית יוסף לטור יורה דעה סימן י"ג בבדק הבית ובדרכי משה שם לפי גרסת הראשונים בירושלמי.

ויש שיטות בטעם הדבר כי יש אומרים שהוא גזרת הכתוב ואם כן פשוט שאין לנו בו אלא חדושו ובבהמה בלבד, ויש מפרשים כפשטות לשון רש"י שעל ידי שחיטה באם כאילו נעשתה פעולה בסימני הולד, וכתבתי מזה במאמר ב, הפרדס" איר תשל"א ששלחתי לו. ויש נפקא מינה בין הטעמים כי לטעם הראשון אילו יוציאו ממעי אמו אחרי שחיטת האם עובר בהמה בשלבי גידול מוקדמים ויגדלו אותו כמעבדה נראה שמותר בשחיטת אמו מטעם כל שבבהמה, אבל לטעם השני שתלוי בסימנים

כבר כתבתי לו שאין היתר בן פקועה בעופות. לא היה לי פנאי לעיין בחומר ששלח אלי עד אתמול בש"ק ולכן אני כותב שנית רק כעת. תמוה לי, מה יש מקום לפלפל בדבר המפורש במקרא ובתלמוד ובפוסקים שאין בן פקועה אלא בבהמה, כמו שכתוב בפרשת ראה פרק י"ד וכל בהמה וגו' בבהמה אתה תאכלו עכ"ל שדרשו ממנו היתר בן פקועה במסכת חולין דף ס"ט עמוד א' שכל הנמצאת בבהמה מותרת לרבות עובר במעי אמו והוא המקור למשנה בדף ע"ד שם, וכתבו כן כל הראשונים והאחרונים ובש"ך וט"ז ביורה דעה סימן י"ג, ואפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו שכן פרש רש"י במקרא. הרי נלמד מכתוב מפורש העוסק בבהמה